

Μεθοδολογία
Κοινωνικών
Επιστημών

Ερωτηματολόγια
και δομημένη
συνέντευξη

ΠΜΣ Πολιτικής Επιστήμης και
Κοινωνιολογίας

ΕΚΠΑ/Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης &
Δημόσιας Διοίκησης

- Εξάμηνο: Χειμερινό 2024-25
- Μάνος Τσατσάνης (Επίκουρος Καθηγητής)
- etsats@pspa.uoa.gr

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

- Συνέντευξη είναι η τεχνική οργάνωσης μιας προφορικής επικοινωνίας ανάμεσα σε δύο πρόσωπα (και σπανιότερα σε περισσότερα), κατά την οποία το ένα, **ο συνεντευκτής**, προσπαθεί να αποσπάσει από το δεύτερο, τον **ερωτώμενο**, (ή τους ερωτώμενους), πληροφορίες επί συγκεκριμένου αντικειμένου.
- Πρόκειται για τη συχνότερα χρησιμοποιούμενη μέθοδο συλλογής δεδομένων στην κοινωνική έρευνα.

Τύποι συνέντευξης

Τύποι συνέντευξης ανάλογα με βαθμό δόμησης

Δομημένη: Χρησιμοποιείται σε ποσοτικές έρευνες

Ημιδομημένη (ποιοτική): Προκαθορισμένες ερωτήσεις, τροποποιήσιμη διάταξη και διατύπωση. Ορισμένες ερωτήσεις μπορεί να μη γίνουν σε κάποιους ερωτώμενους, ενώ σε ορισμένους άλλους μπορεί να γίνουν πρόσθετες ερωτήσεις. Ο συνεντευκτής μπορεί να ζητά διευκρινήσεις.

Μη δομημένη συνέντευξη (ποιοτική): Η συζήτηση αναπτύσσεται στο πλαίσιο μιας γενικής περιοχής. Μπορεί να είναι πλήρως άτυπη. Η σειρά και η διατύπωση των ερωτήσεων προσαρμόζονται στη φυσική σειρά των σκέψεων του ερωτώμενου. Ο ερωτώμενος ενθαρρύνεται να μιλά όσο το δυνατόν περισσότερο. Μπορεί να υπάρχει ένας πολύ γενικός οδηγός συζήτησης.

Δομημένη Συνέντευξη

- Η δομημένη συνέντευξη αποτελεί εργαλείο της **έρευνας επισκόπησης** (survey)
- Χρήση **διαγράμματος συνέντευξης** (ερωτηματολόγιο με προκαθορισμένη σειρά ερωτήσεων)
- Όλοι οι ερωτώμενοι απαντούν στις ίδιες ερωτήσεις
- Οι συνεντευκτές διαβάζουν τις ερωτήσεις αυτολεξεί και με τη σειρά του διαγράμματος συνέντευξης
- Κυρίως ή αποκλειστικά ερωτήσεις **«κλειστού τύπου»** ή **«προκαθορισμένων απαντήσεων»**
- Στόχος είναι οι απαντήσεις των ερωτώμενων να συνιστούν απόκριση σε ταυτόσημα ερεθίσματα και να **ελαχιστοποιηθούν οι αποκλίσεις λόγω σφάλματος**

Συνήθεις πηγές σφάλματος στην έρευνα επισκόπησης (survey)

Σφάλμα μέτρησης: Η μέτρηση που λαμβάνουμε δεν ανταποκρίνεται σε αυτό που προσπαθούμε να μετρήσουμε

1. Κακή διατύπωση της ερώτησης
2. Ο τρόπος διατύπωσης της ερώτησης από τον συνεντευκτή
3. Παρανόηση από την πλευρά του συνεντευξιαζόμενου
4. Προβλήματα μνήμης από την πλευρά του συνεντευξιαζόμενου
5. Σφάλμα καταγραφής της πληροφορίας από τον συνεντευκτή
6. Σφάλμα επεξεργασίας των απαντήσεων (κατά την εισαγωγή των δεδομένων στον Η/Υ ή κατά την κωδικοποίηση απαντήσεων)

Πηγές σφαλμάτων στη δομημένη συνέντευξη

- Τα **χαρακτηριστικά των συνεντευκτών**
- **Ομοιόμορφη απόκριση** (φαινόμενο straightlining στις διαδικτυακές)
- **Συναίνεση** (συμφωνία με δηλώσεις/ερωτήσεις)
- **Μεροληψία κοινωνικής ευαρέσκειας** (social desirability bias)
- **Το πρόβλημα του νοήματος** (πρόβλημα εγκυρότητας)

Η επαρκής ικανοποίηση (satisficing) στις έρευνες επισκόπησεις

- Συχνά οι ερωτώμενοι επιλέγουν την **επαρκή ικανοποίηση** (Herbert Simon, 1960) αντί της **βελτιστοποίησης**
- Δεν είναι διατεθειμένοι να καταβάλλουν την απαιτούμενη προσπάθεια για να δώσουν τις πλέον ακριβείς απαντήσεις
- Π.χ. σταθερές επιλογές σε κλίμακες Likert ή άλλες κλίμακες (ομοιόμορφη απόκριση), επιλογή μεσαίου σημείου στην κλίμακα, επιλογή ασφαλών απαντήσεων, εύκολη επιλογή του «Δεν γνωρίζω»

Τηλεφωνική συνέντευξη έναντι κατά πρόσωπο (face to face) συνεντεύξεων

Πλεονεκτήματα:

- Μικρότερες απαιτήσεις σε χρόνο και χρήμα
- Επίβλεψη συνεντευκτών
- Μικρότερη επίδραση χαρακτηριστικών συνεντευκτή

Μειονεκτήματα:

- Μεγαλύτερα προβλήματα κάλυψης στη δειγματοληψία
- Χαμηλότερο ποσοστό απόκρισης
- Περιορισμοί στη διάρκεια της συνέντευξης (και άρα στο μέγεθος του ερωτηματολογίου)
- Αδυναμία χρησιμοποίησης οπτικών βοηθημάτων (διαγράμματα, φωτογραφίες, κάρτες απεικόνισης, κλπ.)
- Αδυναμία παρατήρησης αντιδράσεων συνεντευξιαζόμενων
- Περισσότερες πιθανότητες συμπεριφοράς επαρκούς ικανοποίησης (*satisficing*) εκ μέρους των συνεντευξιαζόμενων

Δομημένη συνέντευξη (τηλεφωνική): Παράδειγμα σύντομης εισαγωγικής δήλωσης

Καλημέρα/Καλησπέρα σας,

Το Κέντρο Πολιτικών Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου, πραγματοποιεί μια πανελλαδική έρευνα για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα στα πρότυπα διεθνών πολιτικών ερευνών. Το τηλέφωνό σας έχει επιλεγεί τυχαία μέσω συστήματος επιλογής τυχαίων αριθμών.

Έχετε λίγο χρόνο;

Σας ενημερώνουμε ότι οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν απόρρητες και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την παρουσίαση αθροιστικών στοιχείων.

Ερωτηματολόγια ατομικής συμπλήρωσης (μέθοδος αυτοαναφοράς)

- Οι ερωτώμενοι συμπληρώνουν το ερωτηματολόγιο χωρίς τη βοήθεια συνεντευκτή
- Μεγάλη ομοιότητα με δομημένη συνέντευξη
- Τυπικές μορφές:
 - Ταχυδρομικό ερωτηματολόγιο
 - Διαδικτυακή έρευνα επισκόπησης:
 - Έρευνα επισκόπησης στον Παγκόσμιο Ιστό (web survey)
 - Έρευνα επισκόπησης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
- Οι έρευνες επισκόπησης μεικτού τύπου (mixed-mode surveys) επιλέγονται πλέον συχνά

Πλεονεκτήματα ερωτηματολογίου ατομικής συμπλήρωσης

- Μικρότερο κόστος εφαρμογής – απεριόριστη εμβέλεια
- Ταχύτερη εφαρμογή (ειδικά για web surveys)
- Απουσία επίδρασης του συνεντευκτή
- Απουσία αποκλίσεων των συνεντευκτών
- Ευκολία για τους ερωτώμενους
- Περιορισμός σφάλματος επεξεργασίας δεδομένων (για web survey) – μεγαλύτερη ακρίβεια

Μειονεκτήματα ερωτηματολογίου ατομικής συμπλήρωσης

- Χαμηλότερα ποσοστά απόκρισης (συνήθως)
- Απώλεια δεδομένων (missing data) – εγκατάλειψη ερωτηματολογίου – αποφυγή συγκεκριμένων ερωτήσεων
- Δεν γνωρίζουμε ποιος απαντά
- Μικρότερα ερωτηματολόγια
- Δεν υπάρχει δυνατότητα υπόδειξης
- Δεν υπάρχει δυνατότητα διευκρινιστικών ερωτήσεων (ισχύει όταν υπάρχουν ανοικτές ερωτήσεις)
- Ακατάλληλο για ερωτώμενους μειωμένου γραμματισμού
- Το ερωτηματολόγιο μπορεί να διαβαστεί ολόκληρο (δεν ισχύει συνήθως για web surveys)

Συνηθέστεροι τύποι ερωτήσεων σε ερωτηματολόγιο

- Προσωπικές (ή οικογενειακές) ερωτήσεις πληροφοριακού χαρακτήρα (κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά)
- Ερωτήσεις που αφορούν στάσεις (π.χ. πάνω σε ζητήματα επικαιρότητας)
- Ερωτήσεις που αφορούν αξίες (π.χ. πολιτισμικές, δημοκρατικές, κλπ.)
- Ερωτήσεις που αφορούν ιδεολογικές προτιμήσεις
- Ερωτήσεις που αφορούν γνώσεις
- Ερωτήσεις που αφορούν συμπεριφορά (π.χ. πολιτική συμμετοχή)

Τύποι ερωτήσεων: Κλειστές ερωτήσεις

- Στις κλειστές ερωτήσεις οι ερωτώμενοι απαντούν βάσει προκαθορισμένων επιλογών

Πλεονεκτήματα κλειστών ερωτήσεων:

- Εύκολη επεξεργασία των απαντήσεων
- Συγκρισιμότητα των απαντήσεων
- Ευκολία και ταχύτητα συμπλήρωσης
- Ομοιογένεια στην καταγραφή των απαντήσεων

Τύποι ερωτήσεων: Κλειστές ερωτήσεις

Μειονεκτήματα κλειστών ερωτήσεων:

- Μικρότερο περιθώριο παροχής διευκρινίσεων από τον συνεντευκτή και αδυναμία διαλόγου
- Ενόχληση ερωτώμενου όταν δεν προσφέρεται η απάντηση που θέλει να δώσει
- Δυσκολία διαμόρφωσης αμοιβαία αποκλειόμενων προκαθορισμένων απαντήσεων
- Δυσκολία κάλυψης όλων των ενδεχομένων (π.χ. συχνά προσφέρεται η ανοικτή κατηγορία «Άλλο»)

Τύποι ερωτήσεων: Κλειστές ερωτήσεις

D04. Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης σας;

1	Δεν τελείωσα το δημοτικό / μερικές τάξεις του δημοτικού
2	Τελείωσα το δημοτικό
3	Δεν τελείωσα το γυμνάσιο / μερικές τάξεις του γυμνασίου
4	Τελείωσα το γυμνάσιο
5	Δεν τελείωσα το λύκειο / μερικές τάξεις του λυκείου
6	Τελείωσα το λύκειο
7	Τελείωσα τεχνική σχολή
8	Είμαι κάτοχος πτυχίου ΑΕΙ / ΤΕΙ
9	Είμαι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος
10	Είμαι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος
99	ΔΑ

Q1. Πόσο θα λέγατε ότι σας ενδιαφέρει η πολιτική; Πολύ, αρκετά, λίγο ή καθόλου;

Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου	ΔΓ/ΔΑ
1	2	3	4	99

Q2. Πόσο συχνά ενημερώνεστε για τις πολιτικές εξελίξεις; Κάθε μέρα, τις περισσότερες μέρες, ορισμένες μέρες, σπάνια, πολύ σπάνια ή ποτέ;

Κάθε μέρα	1	
Τις περισσότερες μέρες	2	
Ορισμένες μέρες	3	
Σπάνια	4	
Πολύ σπάνια	5	
Ποτέ	6	ΣΥΝΕΧΕΙΑ Q4
ΔΑ	99	ΣΥΝΕΧΕΙΑ Q4

Τύποι ερωτήσεων: Κλειστές ερωτήσεις

Q3. Από ποια μέσα ενημερώνεστε για τις πολιτικές εξελίξεις; μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε.

Εφημερίδες	1
Περιοδικά	2
Διαδίκτυο (ενημερωτικά sites)	3
Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, κλπ.)	4
Τηλεόραση	5
Ραδιόφωνο	6
ΔΑ	99

Q4. Στη συνέχεια θα σας διαβάσω ορισμένες προτάσεις και θα ήθελα να μου πείτε αν σίγουρα συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, σίγουρα διαφωνείτε με αυτές.

	Σίγουρα Συμφωνώ	Μάλλον συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε συμφωνώ	Μάλλον διαφωνώ	Σίγουρα Διαφωνώ	ΔΑ
Το πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα επιτρέπει σε ανθρώπους σαν κι εμένα να έχουν λόγο σε ό, τι κάνει η κυβέρνηση	1	2	3	4	5	99
Άνθρωποι σαν κι εμένα μπορούν να επηρεάζουν, έστω και σε μικρό βαθμό, τα πολιτικά πράγματα στη χώρα μέσω της δράσης τους	1	2	3	4	5	99
Η πολιτική είναι πολύ μπερδεμένη για να την καταλάβει κάποιος σαν εμένα	1	2	3	4	5	99
Θα μπορούσα να αναλάβω ενεργό ρόλο σε μία ομάδα με πολιτική δράση	1	2	3	4	5	99
Πιστεύω ότι υπάρχουν μυστικές οργανώσεις που επηρεάζουν σημαντικά τις πολιτικές αποφάσεις	1	2	3	4	5	99
Πιστεύω ότι οι ξένες δυνάμεις καθορίζουν το μέλλον της χώρας μου	1	2	3	4	5	99

Βάση δεδομένων (SPSS)

1: q5_SQ001 2 Visible: 159 of 159 Variables

	D3educ8	q1	q2	q3_SQ001	q3_SQ002	q3_SQ003	q3_SQ004	q3_SQ005	q3_SQ006	q3_SQ007	q4_SQ001	q4_SQ002	q4_SQ003	q4_SQ004	q4_SQ005	q4_SQ006	q
1	8	2	1	0	0	1	1	0	0	0	4	3	4	5	3	3	
2	10	2	2	0	0	1	1	0	0	0	3	3	5	2	4	3	
3	8	2	1	0	0	1	0	0	1	0	2	2	4	2	1	3	
4	9	2	2	0	0	1	1	1	0	0	4	4	2	2	3	2	
5	7	2	3	0	0	1	0	0	0	0	4	3	5	3	1	3	
6	6	1	2	0	0	1	1	0	0	0	3	2	5	1	3	3	
7	4	1	2	0	0	1	1	1	0	0	5	2	5	1	2	1	
8	8	1	1	0	0	1	1	1	0	0	2	1	5	3	3	3	
9	6	1	1	0	0	1	0	0	0	0	3	2	5	2	3	2	
10	7	3	1	0	0	1	1	1	0	0	4	3	3	3	2	4	
11	7	2	1	1	0	1	1	1	0	0	5	5	5	3	3	3	
12	9	2	2	1	0	0	0	0	1	0	4	4	5	4	5	5	
13	9	1	2	0	0	1	0	0	0	0	5	5	5	2	3	5	
14	6	1	2	0	0	1	1	0	0	0	4	4	4	2	4	2	
15	7	2	1	0	0	1	0	1	0	0	4	2	5	1	3	3	
16	8	2	2	0	0	1	1	0	0	0	5	4	3	2	1	2	
17	8	1	1	0	0	1	1	0	1	0	5	5	5	99	5	3	
18	9	2	3	0	0	1	1	1	0	0	3	4	4	2	2	1	
19	4	2	2	0	0	1	0	1	0	0	1	2	5	3	2	2	
20	7	2	1	0	0	1	1	0	0	0	3	2	4	1	1	2	
21	1	2	1	0	0	1	0	0	1	0	5	5	5	99	99	2	
22	7	1	1	0	0	1	1	1	1	0	2	2	5	1	2	3	
23	6	2	3	1	0	1	0	0	0	0	3	3	2	1	1	1	
24	8	2	2	0	0	1	1	1	1	0	4	4	4	2	99	1	
25	9	2	3	0	0	1	0	0	0	0	4	2	5	2	3	2	
26	8	2	2	0	0	1	0	1	0	0	3	3	4	4	3	3	
27	9	2	2	0	0	1	1	0	0	0	5	2	5	3	2	1	
28	6	1	1	1	0	1	0	1	1	0	1	2	5	2	5	4	
29	8	3	3	1	0	1	1	1	1	0	3	4	5	2	3	1	
30	8	4	1	1	0	1	0	0	1	0	3	1	4	2	3	3	
31	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	

Data View Variable View

Τύποι ερωτήσεων: Ανοικτές ερωτήσεις

- Στις ανοικτές ερωτήσεις οι ερωτώμενοι μπορούν να απαντήσουν όπως θέλουν, χωρίς να πρέπει να απαντήσουν βάσει προκαθορισμένων επιλογών

Πλεονεκτήματα ανοικτών ερωτήσεων:

- Οι ερωτώμενοι μπορούν να απαντήσουν με δικούς τους όρους
- Ασυνήθιστες απαντήσεις (που δεν έχει σκεφτεί ο ερευνητής)
- Καλύτερη εικόνα για τις γνώσεις και τις αντιλήψεις των ερωτώμενων
- Χρήσιμες για τη διαμόρφωση απαντήσεων προκαθορισμένης επιλογής

Τύποι ερωτήσεων: Ανοικτές ερωτήσεις

Μειονεκτήματα ανοικτών ερωτήσεων:

- Δαπάνη χρόνου για τους συνεντευκτές (δομημένη συνέντευξη)
- Προβλήματα «κωδικοποίησης»
- Μεγαλύτερη πιθανότητα σφάλματος στην καταγραφή των απαντήσεων
- Απαιτούν μεγαλύτερη προσπάθεια από τους ερωτώμενους

Συνδυασμός κλειστών και ανοικτών ερωτήσεων

Q26. Στην πολιτική, μιλάμε συνήθως για «αριστερά» και «δεξιά». Χρησιμοποιώντας μια κλίμακα, όπου το 0 σημαίνει «αριστερά» και το 10 «δεξιά», πού θα τοποθετούσατε τον εαυτό σας;

Αριστερά											Δεξιά	ΔΑ
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99	

Q27. Τι σημαίνει για εσάς ο όρος «αριστερά» στην πολιτική;

[ανοικτή ερώτηση]

Q28. ...και ο όρος «δεξιά»;

[ανοικτή ερώτηση]

Παγίδες στον σχεδιασμό ερωτήσεων

- Αποφύγετε τεχνικούς και περίπλοκους όρους (χρησιμοποιήστε απλό λεξιλόγιο)
- Αποφύγετε αξιολογικά φορτισμένες εκφράσεις, λέξεις
- Αποφύγετε τις καθοδηγητικές ερωτήσεις
- Αποφύγετε τις μακροσκελείς ερωτήσεις
- Αποφύγετε τις διπλές ερωτήσεις
- Αποφύγετε τις ερωτήσεις με διπλή άρνηση
- Προσοχή στην ισορροπία στις προσφερόμενες απαντήσεις κλειστών ερωτήσεων

Πρακτικές στο σχεδιασμό ερωτηματολογίου

- Χρήση υφιστάμενων ερωτήσεων (διασφαλίζουμε σε μεγάλο βαθμό αξιοπιστία και εγκυρότητα μετρήσεων)
- Πιλοτική έρευνα (έγκαιρος εντοπισμός προβλημάτων)